

"ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ Κ."

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

πρός τόν κ. Γιάννην Χατζίνη

Άγαπητέ μου Χάρη

Σά συνέχεια τού άρθρου μου για τὸ μυθιστόρημα «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται», πού δημοσιεύτηκε στὸ περασμένο τεύχος τῆς «Νέας Ἐστίας», σὲ παρακαλῶ νὰ καταχωρίσεις τὸ παρακάτω γράμμα πού μοῦ ἔστειλε ὁ Νίκος Καζαντζάκης:

|| «Κατάπαρτα Σας απασχολεῖ τὸ «πρόβλημα Κ», ἐνῶ ἐμένα καθόλου μῆτε θέλω νὰ το ανεβάσω (ἢ, ἀν προτιμάτε, νὰ το καταβάσω) ἀπο τὸ πανανθρώπινο

αἰῶνιο ὑποσυνείδητο στο προσωπικὸ εφήμερο συνείδητο. Ὅταν γράφω, δὲν ἐπιτρέπω ποτε στο μυαλό μου νὰ παίξει πρωταρχικὸ ρόλο· ξέρω πὼς τὸ μυαλό δὲν εἶναι τὸ ἀνότατο ἀγαθό, μῆτε πρέπει, σὲ ζητήματα δημιουργίας, νὰ τούχουμε ἐμπιστοσύνη.

» Σκύβω πιο βαθιά, στὴν καρδιά, πιο βαθιά ἀκόμα, σὰ νὰ φρακί ἀποκεῖ ἀντὼ ὅλη μου τὴ δύναμη· ο νους, ὕστερα, βάζει σὲ τάξη, ὅσο μπορεῖ (πολύ λίγο μπορεῖ) τὸ ἐκρηχτικὸ, ἀντί-

θετο με τὴ φύση του, «μῆνυμα» του «Θεοῦ».

» Γι' αὐτὸ καθόλου δὲ θὰ Σας γράψω γιὰ τὸ «Πρόβλημα Κ.» Ἐνὰ μονάχα ἠθέλα πολύ νὰ Σας παρακαλέσω νὰ προσέξετε, γιὰτι εἶναι βασικό: Γράφετε ὁ Κ. εἶναι ἕνας ἀπελπισμένος· αὐτὸ εἶναι ἀπόλυτα λαθασμένο. Ὁ σταβρομένος Χ.Σ., (δηλ. ὁ σταβρομένος ἀρτίος ἀνθρώπος) τὴ στιγμή πού σταβρόνεται, νιώθει ἀνεκλάλητη χαρὰ, γιὰτι ξερεῖ πὼς ἡ σταβροση εἶναι ὁ μόνος δρόμος ἀνάστασης· ἀνσταίνεται κ' ἐκεῖνος πού σταβρόνεται, γιὰτι ξερεῖ πὼς μονάχα με τὴ στάβροση σώζονται καὶ δικαιούνται ὅλοι του οἱ ἀγῶνες καὶ γιὰ κεινους πού τον βλέπουν σταβρομένο, γιὰτι μονάχα ἐτσι, σταβρομένος, μπαίνει στὴν καρδιά τους ὡς πρότυπο. Ὁ θάνατος ἐδῶ εἶναι

ἡ ἀποκορύφωση τῆς ζωῆς, γιὰτι μονάχα με τέτοιον θάνατο ἢ πρόσκαιρη ζωῆ μετουσιώνεται σὲ ἀθανασία. Ὁ Χ.Σ. ἤξερε πὼς, ἀν δὲ σταβρόνουνταν, τὸ μῆνυμα του γρήγορα θὰ χάνονταν· καὶ γι' αὐτὸ, ὅταν σταβρόνεται, νιώθει ἀνεκλάλητη χαρὰ, γιὰτι ξερεῖ τώρα πὼς θάνατο του θάνατον ἐνίκησε. (Αὐτὸ εἶναι ὅλο τὸ θέμα του «Τελεφταίου Πειρασμοῦ»).

» Σας παρακαλῶ, ἀγαπητέ φίλε, προσέξετε πολὺ αὐτὸ τὸ σημεῖο· εἶναι ἡ μεγαλύτερη παρεξήγηση πού γίνεται στὸ ἔργο καὶ στὴ ζωῆ μου· δὲν ξερω πὼς νὰ ἐκφραστῶ γιὰ νὰ γίνω νοητὸς· μα βαθιά ζω τούτο: μονάχα περα ἀπο τὴν ἀπόλυτη ἀπελπισία βρίσκεται ἡ πόρτα τῆς ἀπόλυτης ἐλπίδας. Αλοίμονο σ' αὐτον πού δὲ μπόρεσε ν' ἀνέβει τὸ φοβερο

σκαλοπάτι πού βρίσκεται ἀπανῶ ἀπο τὴν ἀκρα ἀπελπισία· αὐτὸς ἀναγκαστικά εἶναι ἀγιάτρευτα ἀπελπισμένος. Ὁ ἄλλος, αὐτὸς πού μπόρεσε ν' ἀνεβί τὸ σκαλοπάτι, αὐτὸς μονάχα ξερεῖ τί θὰ πει ἀπόρθητη χαρὰ κ' ἀθανασία».

Ἐγὼ εὐτυχῆς πού τὸ ἄρθρο μου ἔγινε ἀφορμὴ νὰ γραφτεῖ τὸ πολύτιμο αὐτὸ καὶ τόσο διαφωτιστικὸ κείμενο. Ὁ Καζαντζάκης με τὴν ἀνάλυσή του αὐτὴ μᾶς φέρνει πιο κοντὰ στὴ δημιουργία του, μᾶς μπάζει στὸ ἄδυτο τῆς ψυχῆς του. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ἀπ' τὴν ψυχὴ του καὶ μόνο ἀντλεῖ γιὰ νὰ χτίσει τὸ ἔργο του. Τολμῶ νὰ παρατηρήσω μονάχα, πὼς ἡ φράση μου «Ὁ Κ. εἶναι ἕνας ἀπελπισμένος», ἀποκομμένη ἀπὸ τὸ ἄλλο κείμενο, προδίνει σημαντικὰ τὴ σκέψη

μου. Θᾶπρετε νὰ συναρτηθῆ με ὅ,τι λέω παραπάνω (πὼς μόνη λύτρωση βρίσκει ὁ Κ. στὸν ἀδιάκοπο μὶχθο γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ Θεοῦ) καὶ με ὅ,τι σημειῶνω πιο κάτω γιὰ «ἀναπλήρωση τῆς χαμένης ἐλπίδας». Τότε, μικραίνει πολὺ ἡ ἀπόσταση ἀπ' αὐτὸ πού λέει καὶ πού ξεῖ, ὁ Κ. ὅτι «μονάχα περα ἀπ' τὴν ἀπόλυτη ἀπελπισία βρίσκεται ἡ πόρτα τῆς ἀπόλυτης ἐλπίδας».

Ὅσο γιὰ τὸ «πρόβλημα Κ.» εἶναι φυσικὸ νὰ μὴν ἀπασχολεῖ τὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα. Νομίζω ὅμως ὅτι κέρδος του μέγα εἶναι νὰ ἀνανεῶνεται τὸ πρόβλημα ἐπ' ἄπειρον. Καὶ πὼς ἔτσι, ἡ ἀξία τοῦ ἔργου του καὶ ἡ δύναμή του ἐπίσης, ἀνανεῶνονται.

Εὐχαριστῶ
Γιάννης Χατζίνης